



Aapua 2008-12-23

Skriftliga kommentarer till samråd med Integrations- och jämställdhetsdepartementet 3 december 2008

Härmed sänder Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset (STR-T) följande skriftliga kommentarer med anledning av samrådsmötet den 3 december 2008.

Akuta prioriteringar för den tornedalska minoriteten i nuläget

Organisationsstöd

Att organisationen Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset (STR-T), företrädare för minoriteten tornedalingar, tilldelas ökat statsbidrag motsvarande 3 miljoner kronor per år. Basresurser i form av verksamhetsledare, förstärkning till tidningen METAvisi samt en it-samordnare är tjänster som är nödvändiga för att bedriva en professionell verksamhet. Utåtriktad verksamhet är i dagsläget nödvändigt för att synliggöra förbundets verksamhet bland olika typer av intressenter såsom medlemmar, samarbetspartners och finansärer. Under nuvarande verksamhetsår har ytterligare två lokalavdelningar bildats i det språkliga förvaltningsområdet och fler kommer att bildas där det finns en stark koncentration av meänkielitalande människor, vilket innebär att platser i andra delar av Sverige kan bli aktuella under 2009. Under nuvarande verksamhetsår har ett samarbete inletts med Svenska Samernas Riksförbund (SSR) om ett gemensamt projekt Tohtia-Duotas-Våga där samiska och tornedalska kvinnor ska mötas för att utbyta erfarenheter och kunskap, bl a ska en tvådagarskonferens genomföras. Ett jämställdhetsnätverk ska bildas och projektet ska även leda till att styrelserna i respektive organisation ska genomgå en utbildning i jämställdhetsplaner.

- **STR-T framhåller därför vikten av ett ökat statsbidrag till basverksamheten i organisationen och önskar därmed att den nuvarande fördelningsmodellen frångås och ersätts med en ny modell.**

Läromedel

Bristen på läromedel gör situationen i skolans värld svår och besvärlig. Då det gäller läromedel för meänkieli och dess varieteter föreligger ett akut behov av att få fram fler och mer läromedel för alla stadier i hela utbildningskedjan från barnomsorg till universitet. Någon statlig myndighet bör få helhetsansvaret för produktion av läromedel i och om meänkielis alla varieteter och tillsammans med förvaltningsområdet samt meänkieli-talande arbeta fram läromedel. Fler lärare genom lärarutbildningen för alla stadier, barnomsorg till gymnasium, tillsammans med konkreta åtgärder och förbättringar i skolan, gör att det är av högsta prioritet att också få en kontinuitet i



Aapua 2008-12-23

läromedelsproduktion. Hela utbildningskedjan sett i bred mening - förändrad verklighet i form av bättre dialog med föräldrar och ökade möjligheter att läsa meänkieli, mer personal och mer läromedel – gör att den negativa cirkeln på sikt kan brytas.

- **STR-T framhåller därför vikten av; att en myndighet med övergripande ansvar för produktion av läromedel för minoritetsspråket meänkieli är en ytterst nödvändig åtgärd i nuläget. Produktion av läromedel behöver komma igång omgående för att snarast möjligt kompletteras med en lärarutbildning i meänkieli.**

Lärare i meänkieli

Åtgärder och förbättringar i skolans värld ska gå hand i hand med en fungerande och stark lärarutbildning i meänkieli. Det råder stor brist på utbildade lärare på alla nivåer, allt från barnomsorgspersonal till gymnasielärare. Stora problem att rekrytera utbildade lärare till universitet är också ett faktum. Bristen på lärarpersonal i alla kategorier gör att det blir en ond cirkel som är problematisk att bryta. Det blir svårare för barnomsorgen, grundskolan och gymnasiet att göra alla de åtgärder och förbättringar som behövs då bristen på utbildad personal är så stor.

Det krävs nu en tydlig adekvat utbildning av lärare i meänkieli för alla nivåer, från förskola till akademisk nivå. Utbildningen bör vara utformad så att den även passar glesbygden, eftersom en stor del av Tornedalen där språket finns är just glesbygd. Utbildningen bör ha en bredd så att lärare behärskar mer än ett par ämnen. I glesbygdsskolor finns inte tillräckligt underlag för tvåämneslärare utan lärarna behöver här ha en bredare kompetens. Det finns en viss risk att det annars uppstår ett stort antal ambulerande lärare, vilket är olyckligt för skolan i sin helhet och eleverna i synnerhet. Meänkieli-lärarna behöver inte nödvändigtvis vara enbart språklärare utan kan med fördel även omfatta t.ex. historia, samhällskunskap och praktiska ämnen med tanke på kultur och kulturarv som också är viktig kunskap att förmedla. Språklärare behövs givetvis också, speciellt till de högre nivåerna, framförallt gymnasielärare och universitetsanställda.

Meänkieli behöver vara meriterande vid tillsättning av personal till skolans värld, speciellt i förvaltningsområdet. Krav på kompetens i meänkieli för förskollärare, fritidspedagoger och klasslärare i förvaltningsområdet är viktigt. Kontinuerlig fortbildning i meänkieli för personal i barnomsorg och skola behövs och fungerande fortbildning är på kort sikt mycket viktig. Ansvaret för fortbildning kan med fördel placeras vid det universitet som också får ansvaret för lärarutbildningen i meänkieli. Att ett universitet tilldelas ansvaret för fortbildning kan medföra att det blir en kontinuitet i fortbildningen på ett annat sätt, då någon formellt har i uppdrag att ge fortbildning till lärare. STR-T har ingen invändning mot att Umeå universitet får ansvaret för lärarutbildningen i meänkieli, men vill påpeka att det universitet som får ansvaret också skall tilldelas ordentliga resurser för att kunna genomföra det uppdrag man i så fall får. STR-T känner också till att hela lärarutbildningen nu genomgår en förändring och är därmed medveten om att det kan ta något enstaka år innan en lärarutbildning i meänkieli i praktiken är ett faktum. STR-T



Aapua 2008-12-23

anser dock att planerings- och utvecklingsarbete för framtagandet av en lärarutbildning kan börja omgående. En ny lärarutbildning tar tid att planera och utveckla, därför är det viktigt att förarbetet inför en ny lärarutbildning får ta tid så att resultatet blir professionellt och väl anpassat efter de behov som finns i meänkieli.

Möjligheter till forskning både inom lärarutbildning och fortbildning skapar möjligheter för individuell utveckling och höjer kvalitén i undervisningen. En koppling till kultur och kulturarv skapar förutsättningar för ett kreativt förhållningssätt både inom undervisning och även för att utveckla nya näringar. En sammanhängande stark och tydlig utbildningskedja från förskola till akademiska studier är av största vikt. Engagerad undervisning av god kvalitet bygger upp en rekryteringsbas för fortsatt utveckling av språket även i framtiden.

Vad beträffar lärarutbildningen i detalj så bör den vara utformad som så att den passar dem som redan i förväg kan språket, men flexibel på så sätt att även de som inte kan meänkieli i förväg bör kunna söka lärarprogrammet och inom programmet lära sig språket.

Preparandkurser i meänkieli ökar antalet meänkielitalande och liknande kurser kan t.ex. inrymmas vid folkhögskolor. Dessa preparandkurser kan också påverka lärarutbildningen i meänkieli positivt då rekryteringsunderlaget ökar. Därför bör Tornedalens folkhögskola i Övertorneå tilldelas resurser för att kunna fungera som ett nationellt center för grundläggande utbildning i meänkieli för vuxna på sikt.

- **STR-T framhåller därför vikten av en stark och tydlig lärarutbildning samt lärarfortbildning. Att ett universitet har ansvar både för en stark grundutbildning, en bra lärarutbildning och en kontinuerlig lärarfortbildning är tillsammans med produktion av läromedel och språkvård nyckeln till att meänkieli även i framtiden kan vara ett levande språk i Sverige.**



Aapua 2008-12-23

Ändring av lagen om god ortnamnsd

Det är viktigt att minoritetsspråket meänkieli nämns i lagtexten. Texten

- *svenska, samiska och finska namn så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden*

föreslås ändras till

- *svenska, samiska och finska namn och namn på meänkieli så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden*
- **STR-T anser det vara viktigt att ändra lagstiftningen så att meänkieli nämns i hänsynsparagrafens 1:a kapitel i kulturminneslagen.**

Uppföljning och åtgärd av grundskolans och gymnasieskolans läroplaner och kursplaner

Både läroplaner och kursplaner för framförallt grundskolan har tydliga krav på att skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola har kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia. En landsomfattande studie måste genomföras omgående för att undersöka om alla Sveriges barn i grundskolan verkligen har kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia. STR-Ts bedömning är den att så är ej fallet och detta är negativt för t.ex. minoritetsspråk såsom meänkieli eftersom kunskap är nyckeln till att förändra attityder och värderingar i samhället. Även en liknande uppföljning och åtgärd för gymnasieskolan bör genomföras omgående där samma mål finns formulerad som ett strävandemål. Det måste också utredas omgående vem som har i uppgift att kontinuerligt följa upp så att ovan nämnda krav faktiskt följs. Att minoritetsspråken nämns med namn i läroplanen anser STR-T också ha stor betydelse i sammanhanget.

- **STR-T begär att man i Sverige gör en kartläggning av kunskapen hos både grundskoleelever och gymnasieelever då det gäller de nationella minoriteterna, enligt de krav som finns i både läroplaner och kursplaner. STR-T påpekar också vikten av att en kontinuerlig uppföljningsmekanism finns, för att säkerställa kunskapen hos barn och unga om de nationella minoriteterna i Sverige.**



Aapua 2008-12-23

Uppföljning och åtgärd av kunskapen hos lärarstuderande i lärarutbildningen

STR-T anser att alla lärarstudenter på lärarutbildningen, oavsett inriktning och nivå, ska ha kunskaper om de nationella minoriteterna efter avslutade studier. Omgående behövs det undersökas huruvida lärarstudenter idag, oavsett var i landet man går sin lärarutbildning, får kunskaper om de nationella minoriteterna. Att blivande lärare, oavsett inriktning och nivå, har goda kunskaper om minoritetsspråk i Sverige, är av stor betydelse då lärare är förebilder för barn och unga i skolan. Goda kunskaper påverkar som tidigare nämnts attityder och värderingar i positiv riktning.

- **STR-T begär att en kartläggning av kunskapsnivån hos lärarstuderande utreds i hela Sverige och visar det sig, vilket STR-T misstänker, att kunskapen om t.ex. minoriteten meänkielitalande är låg, behöver lärosätena tvingas till att införa obligatorisk information om de nationella minoriteterna, oavsett nivå och inriktning och avsett var i landet man går en utbildning.**

Resurser till Tornedalens Folkhögskola

Att Tornedalens folkhögskola etableras som ett nationellt center för grundläggande utbildning i meänkieli för vuxna. Tornedalens folkhögskola tillförs därmed medel för motsvarande 2000 deltagarveckor för grundläggande utbildning i meänkieli för vuxna. Satsning på folkhögskola är en nödvändig och viktig satsning och skulle behöva äga rum omgående och gå hand i hand med satsningen på lärarutbildning och läromedel. Alla meänkieli-talande har inte ambitionen att bedriva universitetsstudier, men vill ändå lära sig att läsa och skriva på sitt modersmål meänkieli, vilket är mycket viktigt för att nå målet meänkieli som ett levande språk i Sverige.

- **STR-T yrkar på att resurser tillsätts så att Tornedalens Folkhögskola kan påbörja etableringen av ett nationellt center för grundläggande utbildning i meänkieli för vuxna.**

Resurser till Institutet för Språk och folkminnen

STR-T har ställt sig bakom att språkvården av meänkielis alla varieteter sköts av en myndighet. STR-T är också mycket positiv till att myndigheten Institutet för språk och folkminnen har som sitt ansvar att även arbeta med meänkielis folkminnen, materialinsamling, kultur och utåtriktad information om både språk och kultur. STR-T kan nu konstatera att det ansvar som STR-T ställt sig bakom och som Institutet har inte alls kan tillfredsställas med de resurser Institutet har för verksamheten meänkieli. Institutet har också visat intresse att vara med i en samrådsmodell tillsammans med Länsstyrelsen i Norrbottens län och kommunerna i förvaltningsområdet och



Aapua 2008-12-23

STR-T är mycket positivt till detta, men är också medveten om att med nuvarande resurser vid Institutet är den ambitionen inte möjlig.

Idag kan Institutet avlöna en heltidsanställd för arbetet med meänkieli och att bekosta en arbetsgrupps möten genom de språkvårdande medel som fördelas genom anslag 47:1. I övrigt finns inga medel för ytterligare engagemang eller projekt. Detta är otillfredsställande och språkets möjligheter att bevaras och utvecklas påverkas negativt.

Det behövs medel för att finansiera två heltidsanställda inom ämnesfältet meänkieli. Fler anställda ger en möjlighet att bli arbetare professionellt med både språkvård och dokumentation samt information av folkminnen, kultur och språk. Fler anställda behöver också direkt gå hand i hand med en rejäl ökning av de medel som idag finns för språkvårdande medel genom anslag 47:1.

Det är viktigt att komplettera arkivmaterialet med inspelningar gjorda med meänkieli-talande i alla åldrar från modern tid för att stärka meänkielis bevarande i ett längre perspektiv. Ur regleringsbrevet 2008 för myndigheten framgår det att målsättningen för verksamhetsgrenens bevarande är att förbättra samlingarnas status. Ett annat mål enligt regleringsbrev är att bedriva språkvårdande verksamhet.

- **STR-T framhåller därför vikten av att Institutet för Språk och folkminnen tilldelas resurser till både ytterligare två tjänster och samtidigt en betydande ökning av språkvårdande medel för att professionellt kunna ägna sig åt utåtriktad verksamhet såsom inspelningar och dokumentation främst i förvaltningsområdet .**

Prioriteringar för den tornedalska minoriteten inom 2-5 år

Att Tornedalsteatern tillförs resurser att starta en professionell ensemble inom meänkieli-området.

Att produktionen av program på meänkieli ökas i både SVT, SR och UR.

Att utreda och genomföra en förändring av Sveriges Radios organisation, så att meänkieli kan få en egen ställning i SR och inte underställd Sisu-radio.

Att öka förvaltningsområdets minoritetsspråksmedel så att kommunerna kan satsa på minoritetsspråksarbete på ett mer offensivt sätt. Idag bromsas satsningarna upp av att resurserna är för små.

Att vid behov dela upp satsningen på Institutet för språk och folkminnen i två steg. Första steget innebär en tjänst och samtidig betydande ökning av språkvårdsmedel genom anslag 47:1 och steg två innebär ytterligare en tjänst och ytterligare ökning av språkvårdsmedel genom anslag 47:1.



Aapua 2008-12-23

Att tillföra Kulturrådet betydligt mer resurser så att goda minoritetsfrämjande projekt inte får avslag i lika stor utbredning som idag pga. att de medel som Kulturrådet har att fördela inte räcker till idag.

Att ändra lagstiftningens utformning då det gäller utbildning i förvaltningsområdet så att även grundskolan inkluderas på samma sätt som barnomsorgen idag, så att hela eller delar av verksamheten i grundskolan bedrivs på meänkieli.

Att en gemensam hemsida för alla nationella minoriteter startas. Att en myndighet har huvudansvaret för en liknande hemsida stärker dess status. Hemsidan arbetas fram och utvecklas i nära samråd med de nationella minoriteterna.

Att tolk- och översättarutbildning skräddarsys för att passa meänkieli och att den utbildningen genomförs på det universitet som har både grund- och lärarutbildningsansvar.

För STR-T
Dag som ovan

Tore Hjorth
Ordförande

Maja Mella
Verksamhetsledare